

УДК 336.711

Стрижиченко К.А.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри управління економічної кібернетики
Харківського економічного університету імені Семена Кузнеця

Дунчик А.О.
магістр фінансового факультету
Харківського економічного університету імені Семена Кузнеця

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЇ ПРИБУТКОВОСТІ АКТИВІВ БАНКІВ УКРАЇНИ

RESEARCH OF TRENDS OF PROFITABILITY ASSETS OF UKRAINIAN BANKS

АНОТАЦІЯ

У статті проведено макроекономічний аналіз прибутковості банків України в сучасних умовах. Представлено результати дослідження тенденцій прибутковості активів вітчизняних банків. Розглянуто динаміку та структуру прибутків банків. Досліджено основні тенденції прибутковості. Розраховано показник прибутковості банку ROA. На основі результатів дослідження визначено пропозиції щодо ефективного управління прибутком.

Ключові слова: прибуток, активи, банк, активи банку, рентабельність акціонерного капіталу.

АННОТАЦИЯ

В статье проведен макроэкономический анализ прибыльности банков Украины в современных условиях. Представлены результаты исследования тенденций доходности активов отечественных банков. Рассмотрены динамика и структура доходов банков. Исследованы основные тенденции прибыльности. Рассчитан показатель прибыльности банка ROA. На основе результатов исследования определены предложения по эффективному управлению прибылью.

Ключевые слова: прибыль, активы, банк, активы банка, рентабельность акционерного капитала.

ANNOTATION

In the article there was analyzed macroeconomic figures of the profitability of Ukrainian banks in modern conditions. The result of the investigation of domestic banks' asset profitability trends was offered. The dynamics and structure of the banks' earnings were examined. The basic trend of profitability was investigated. Indicator profitability of the bank ROA was calculated. In the article there was offered ideas for the effective management of a profit.

Keywords: profit, assets, bank, the assets of the bank, rentability of share capital.

Постановка проблеми. Ефективне управління активами банку є необхідною умовою банківських установ, яке повинне забезпечити платоспроможність, ліквідність та покращення репутації банків. На сьогоднішній день в Україні провідне місце на фінансовому ринку займає саме банківський сектор, а наша країна потребує значних фінансових ресурсів для збереження темпів економічного росту та розвитку. Велика кількість комерційних банків України внаслідок неефективного управління ресурсами зазнає фінансових труднощів. У зв'язку із цим потреба в розробці механізму управління активами вітчизняної банківської системи є необхідною передумовою розвитку економіки країни та є вкрай актуальною і вимагає подальшого дослідження. Надійність та стабільність банківської

системи залежать від точної, прорахованої, вивіреної та проаналізованої аналітичної роботи, яка дає реальну оцінку результатам діяльності банків та дає змогу визначити шляхи вирішення проблем та запобігти виникненню можливих збитків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних засад управління активами банків зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: О.В. Дзюблюк, О.Д. Заруба, А.М. Мороз, М.І. Савлук, О. Кириченко та ін. У працях науковців ґрунтовно розглянуто діяльність банківських та небанківських фінансових інститутів щодо управління активами, питання ресурсної політики комерційних банків, кредитної політики.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, незважаючи на значну кількість наукових робіт у цій галузі, багато питань залишаються дискусійними і недостатньо розробленими, що не дає змоги ефективно здійснювати управління активами банку, особливо в умовах нестабільності економіки. Узагальнення напрацювань з обраної проблематики дає змогу зробити висновок про наявність розбіжностей у підходах, інструментах, методах та моделях щодо управління активами банківських установ.

Мета статті полягає в оцінці структури активів та визначенні шляхів її оптимізації для забезпечення прибутковості та стабільності роботи банку. Відповідно до мети поставлено такі завдання: провести макроекономічний аналіз прибутковості банків України в сучасних умовах; визначити проблеми її підвищення; надати рекомендації щодо покращення управління активами та прибутком.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних ринкових умовах банківський прибуток відіграє вирішальну роль для подальшого існування, розвитку або навіть виживання банку на ринку. Розмір банківського прибутку хвилює акціонерів, тому що він є показником отриманого доходу на інвестований ними капітал. Вкладникам прибуток гарантує стабільний

дохід і впевненість у завтрашньому дні, оскільки збільшення резервів і власних коштів банку свідчить про його стабільність. Позичальники також зацікавлені в прибутках банку, адже таким чином зростають їх власні накопичення [1, с. 65].

Для більш кращого уявлення про прибутковість банків в Україні необхідно провести аналіз прибутків (збитків) вітчизняних банків за 2014–2016 рр. (табл. 1) [2].

Аналізуючи дані табл. 1, слід зазначити, що загальний показник прибутку банків стрімко зменшився, деякі банки з кожним роком нарощують обсяги прибутку, інші – навпаки. Так, у 2014 та 2015 рр. банки отримали збитки в розмірі 77 942 млн. грн. та 52 476 млн. грн. відповідно. Це було пов'язано передусім зі зростанням обсягу витрат вітчизняними банками. Збиток банківської системи України на 01.01.2016 становив 79 375 млн. грн., що майже в півтора рази нижче показника прибутку попереднього року. Таким чином, діяльність банківських установ на ринку банківських послуг не є однаково успішною. За результатами аналізу на 01.09.2016 найбільші показники прибутку були у банків «Кредит Дніпро», «ПриватБанк» та «Укргазбанк».

Для отримання банківського прибутку в довгостроковому періоді фінансова установа повинна бути стійкою до змін у зовнішньому середовищі.

Прибуток банку у довгостроковому періоді є одним із головних стратегічних завдань фінансової установи. До головних показників прибутковості банку більшість дослідників відносять такі показники, як прибуток на одиницю активів, прибуток на акціонерний капітал і процентна маржа.

Прибуток на одиницю активів – ROA. Цей показник характеризує співвідношення чистого

прибутку банку (прибутку після оподаткування) до активів комерційного банку. Показник указує, скільки чистого прибутку дає одиниця активів банку.

$$ROA = \frac{EAR}{ASS}, \quad (1)$$

де EAR – чистий прибуток банку, ASS – активи банку.

Показник прибутковості банку ROA вважається коефіцієнтом, що характеризує ефективність роботи керівництва банку, тому ROA – показник ефективності роботи менеджерів банку, він показує, як вони справляються із завданням отримання чистого прибутку з активів банківської установи [3, с. 40].

Розглянемо зміну прибутку на одиницю активів банків першої групи. У табл. 2 наведено зміну чистого прибутку та активів банків України, а в табл. 3 здійснено розрахунок прибутку на одиницю активів (ROA) банків першої групи [2].

Варто зазначити, що в більшості банків активи збільшуються з кожним роком, а чистий прибуток зменшується, що свідчить про неякісне управління ресурсами. Порівнюючи 2016 р. з 2014 р., загальний обсяг активів зменшився на -24 939 млн. грн., або на 151,3%, що свідчить про активний розвиток банківської системи. Зменшення прибутку відбулося на 13 1851 млн. грн., що каже про недостатню фінансову стійкість банківської системи та необхідність її реформування. Прибутковість відіграє важливу роль у діяльності банку, оскільки досягнення задовільного рівня прибутку дає змогу поповнювати капітал, формує основу життєдіяльності та зростання банку, а також забезпечує прийнятний рівень дивідендних виплат акціонерам. Але рівень прибутковості безпосередньо пов'язаний із рівнем ризику. Вищий рівень ризику відкриває потенційні можливості

Таблиця 1

Динаміка та структура прибутків (збитків) банків України, млн. грн.

Назва банку	01.01.2014		01.01.2015		01.01.2016		Темп зростання, %
	сума	%	сума	%	сума	%	
ПриватБанк	1873	-3,6	749	-0,9	216	-0,3	-0,8
Ощадбанк	679	-1,3	-8564	10,9	-12273	15,5	-19,1
Укрексімбанк	199	-0,4	-9806	12,6	-14132	17,8	-72,0
ОТП Банк	117	-0,2	-1999	2,6	-2848	-3,6	-25,3
Райффайзен Банк Аваль	730	-1,4	-1367	1,7	-1439	1,8	-2,9
Промінвест-банк	-2575	4,9	-3454	4,4	-20272	25,5	-6,8
Укрсоцбанк	11	-0,1	-2662	3,4	-3225	4,0	-294,2
ПУМБ	445	-0,8	54	-0	-1752	2,2	-4,9
Сбербанк Росії	573	-0,4	108	0,1	-6329	7,9	-12,0
Альфа-Банк	13	0	-744	-0,9	-2658	3,3	-205,4
Мега банк	20	0	36	0	24	-0,01	0,2
ВТБ Банк	-194	-0,4	643	-0,8	-4552	5,7	-230,6
Кредит Дніпро	-23	0	-110	0	283	-0,4	11,3
Укргазбанк	1002	-1,9	-2801	3,6	260	-0,4	-0,7
Укрсиббанк	25	0	-870	1,1	23	-0,01	-0,08
Інші банки	-55371	105,5	-47155	60,5	-48588	61,2	-1,8
Разом	-52476	100	-77942	100	-79375	100	-2,5

Таблиця 2

Активи та чистий прибуток банків України станом на 01.01.2014–01.01.2016

Назва банку	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відхилення 2016 р. від 2014 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відхилення 2016 р. від 2014 р.
	Активи, млн. грн.				Прибуток, млн. грн.			
ПриватБанк	214491	204585	264886	50395	1873	749	216	-1657
Ощадбанк	103568	128104	159389	55821	679	-8564	-12273	-12952
Укрексімбанк	94349	126000	1412857	1318508	199	-9806	-14132	14331
ОТП Банк	18722	21506	21154	2432	117	-1999	-2848	-2965
Райффайзен Банк Аваль	43460	46859	51239	7779	730	-1367	-1439	-2169
Промінвест-банк	39737	52656	41652	1915	-2575	-3454	-20272	-22847
Укрсоцбанк	94349	126000	141285	46936	11	-2662	-3225	-3236
ПУМБ	33207	35439	37644	4437	445	54	-1752	-2197
Сбербанк Росії	35095	46740	51807	16712	573	108	-6329	-6902
Альфа-Банк	29293	36694	42363	13070	13	-744	-2658	-2671
Мега банк	5438	6910	8883	3445	20	36	24	4
ВТБ Банк	25286	36502	25617	331	-194	643	-4552	-4746
Кредит Дніпро	5892	7552	7535	1643	-23	-110	283	260
Укргазбанк	23794	21028	41555	30352	1002	-2801	260	-742
Укрсиббанк	24112	26337	43418	17761	25	-870	23	-2
Інші банки	486716	393806	-1098714	-158543	-55371	-47155	-48588	-10730
Разом	1277509	1316718	1252570	-24939	-52476	-77942	-79375	-131851

отримання підвищеного прибутку, але не виключає можливості втрат. Мінімізація рівня ризику дає змогу отримати невисокий, але стабільний прибуток, тому балансування між прибутковістю та ризиком, пошук оптимального їх співвідношення є одним із важливих і складних завдань управління банком.

Для більшої наочності побудуємо діаграму динаміки активів та чистого прибутку банків України за 2014–2016 рр. (рис. 1).

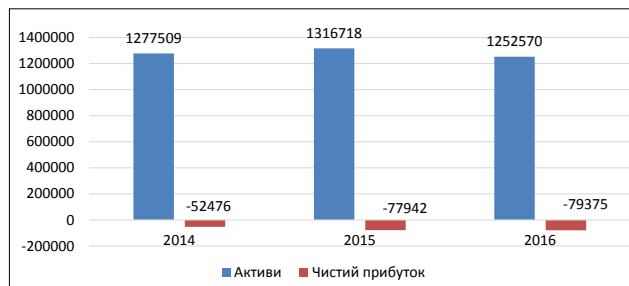

Рис. 1. Динаміка активів та чистого прибутку банків України за 2014–2016 рр.

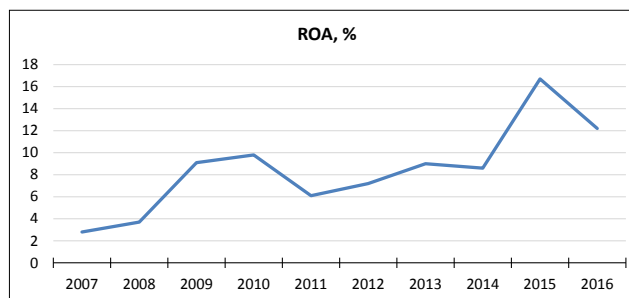

Рис. 2. Рентабельність акціонерного капіталу (ROE) банків з 01.01.2007 по 01.01.2016

Таблиця 3
Прибуток на одиницю активів банків України, %

Назва банку	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016
ПриватБанк	0,1	0,4	0,1
Ощадбанк	0,7	-7,4	-8,5
Укрексімбанк	0,2	-8,9	-10,6
ОТП Банк	0,6	-9,9	-13,3
Райффайзен Банк Аваль	1,6	-3,0	-2,9
Промінвестбанк	-6,3	-7,5	-43,0
Укрсоцбанк	0,0	-5,8	-6,3
ПУМБ	1,4	0,2	-4,8
Сбербанк Росії	1,8	0,3	-12,8
Альфа-Банк	0,0	-2,3	-6,7
Мега банк	0,4	0,6	0,3
ВТБ Банк	-0,6	2,1	-14,7
Кредит Дніпро	-0,3	-1,6	3,8
Укргазбанк	4,5	-12,5	0,8
Укрсиббанк	0,1	-3,5	0,1
Медіана по системі	0,2	0,1	0,1

Виходячи з даних діаграми, можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду існувала чітка тенденція щодо підвищення обсягів активів. Можна бачити, що менший обсяг активів спостерігався на 01.01.2014, найвищий – на 01.01.2016. Щодо чистого прибутку, то, навпаки, спостерігається зниження, лише деякі банки зберегли прибутковість і в 2016 р. підвищували рентабельність активів.

Аналізуючи табл. 3, можна сказати, що найнижча рентабельність активів спостерігалася на 01.01.2016, таке різке падіння було спричинене суттєвим погіршенням якості їх кредитного портфеля внаслідок масового неповернення кредитів; найвища – на 01.09.2014. Такі банки, як «ПриватБанк», «Кредит Дніпро», «Мега банк», зберегли прибутковість і в 2016 р. підвищували рентабельність активів.

Висновки. Таким чином, упродовж досліджуваного періоду існувала тенденція до зменшення прибутку. Банки, маючи активи, недостатньо ефективно управляють своїм прибутком. Отже, для збільшення розміру прибутку в банку, потрібно спрямовувати діяльність у двох пріоритетних

напрямах, перший з яких полягає у підвищенні процентних та комісійних доходів, а другий – у зменшенні процентних та комісійних витрат.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Довгань Ж. Основи комплексного управління активами і пасивами банку / Ж. Довгань // Світ фінансів. – 2008. – № 2(15). – С. 65.
2. Банківська статистика Bankografo + [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bankografo.com>.
3. Полушкин В.Ю. Анализ стабильности управления активными и пассивными операциями в коммерческом банке / В.Ю. Полушкин // Бухгалтерия и банки. – 2001. – № 1. – С. 40.